

Boekverslag **Het dwaallicht** (Willem Elsschot)

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

Gegeven aantekening bij **Het dwaallicht**

De werkelijke naam van Willem Elsschot is Alfons de Ridder, geboren en geleefd in Antwerpen

Zijn boeken: Villa des roses (zijn eerste boek)
Een ontgoocheling (beschrijving van eigen schoolcarrière)
Lijmen (1923)
Kaas
Het Been (1938)
Het dwaallicht (1946)

— samen uitgebracht

Bijna alles in het werk van Willem Elsschot is autobiografisch. In “een ontgoocheling” beschrijft hij zijn eigen mislukte schoolcarrière, in “kaas” staan de niet verkochte kaasbollen voor de niet verkochte exemplaren van zijn boek “Lijmen”. En in “Lijmen/Het been” beschrijft Willem Elsschot een affaire uit zijn eigen carrière als zakenman.

Elsschot heeft een opvallende stijl, zeker als je bedenkt dat hij Vlaming is. Elsschot wilde een puur soort ABN schrijven zonder enig spoor van zijn taalkundig herkomst. Hij liet daarom zijn teksten nauwkeurig corrigeren door een collega op zijn eerste kantoor.

Het tweede kenmerk van zijn schrijverschap is dat hij geen woord teveel wilde gebruiken. De openingszin van "Een ontgoocheling" was oorspronkelijk regels lang, maar werd door hem tot drie woorden teruggebracht. Die stijl is opmerkelijk, omdat in de jaren dat hij schreef uitvoerig schrijftaal nog erg in de mode was. Elsschot wilde een duidelijke verhaallijn, waaraan elk woord een efficiënte bijdrage moest leveren. Doel van het verhaal: een idee uitdrukken; een verhaal moest iets bedoelen.

Als Elsschot begint te schrijven zijn de Tachtigers in de Nederlandse literatuur nog heel populair. Dat was een groep van schrijvers die in 1885 begonnen met een tijdschrift, “de nieuwe gids”. Deze schrijvers hadden een voorliefde voor lange zinnen, een overdaad aan bijvoeglijke naamwoorden, veel aandacht voor kleur en sfeer en veel minder aandacht voor gebeurtenissen. Bij de Tachtigers ging het meer om het gebruik van mooie woorden dan om een krachtig verhaal.

Bij dit literaturoffice horen drie opdrachten:

- 1) samenvatting van het verhaal
- 2) een profiel van de hoofdpersoon Frans Laarmans
- 3) een brief van Ali Khan naar Frans Laarmans

Boekverslag **Het dwaallicht (Willem Elsschot)**

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

Samenvatting van het verhaal

Laarmans, de ik-figuur, is op een miezerige novemberavond van plan om naar huis te gaan. Dit is een uitzondering, want normaal gesproken gaat hij eerst nog in de kroeg zitten, in plaats van naar zijn vrouw en zes kinderen te gaan. Bij de winkel waar hij eerst nog een krant koopt, ontmoet hij drie “zwartjes”, naar later blijkt Afghanen. Zij laten hem een stukje karton zien, waarop een naam en een adres zijn geschreven: Maria van Dam, Kloosterstraat 15. Zij willen deze Maria bezoeken en Laarmans wijst hun de weg. Als hij even later op de tram staat te wachten, ziet hij de drie Afghanen nog steeds zoeken. Hij denkt terug aan zijn tijd in Bombay, waar hij naar Fathma op zoek was. Hij kan het zich goed voorstellen hoe moeilijk het voor een vreemdeling is om de weg te vinden en hij besluit ze te helpen. Voor de zekerheid vraagt hij aan de leider van de drie Afghanen, Ali Khan, of Maria wel echt bestaat. Ali Khan vertelt hem dat zij de vrouw op een schip ontmoet hebben. Ze hadden haar alledrie een geschenk gegeven: zes doosjes sigaretten, een sjaaltje en een pot gember. Onderweg kopen ze op aanraden van Laarmans een bosje bloemen voor Maria. Wanneer ze op het adres aankomen, blijkt er geen Maria te wonen; het is een winkel in vogelkooien, waar Maria van Dam onbekend is. Laarmans wil nu het liefst naar huis gaan, maar Ali wijst hem op de inmiddels opgeklaarde hemel en zegt: “Stars, good hope”. Laarmans besluit de zoektocht voort te zetten en gaat bij de politie informeren naar het adres van Maria van Dam. Van de politie krijgen ze twee adressen mee: Zand 15 en Lange Ridderstraat 71. Het gezelschap gaat eerst naar het Zand 15, het Carlton Hotel. Dit is een duister kroegje en ook hier is Maria van Dam onbekend. Ze blijven even zitten en bestellen wat te drinken. Er ontstaat een gesprek over liefde, politiek en vooral over godsdienst, waarin islam en christendom tegenover elkaar komen te staan. Laarmans heeft er moeite mee om zijn God te verdedigen. Als ze weg gaan, geeft Ali de bloemen aan een jonge vrouw die haar kind de borst geeft. Het lijkt er dan op dat zij Maria is (met het kindje Jezus). Laarmans brengt de drie Afghanen naar de Werf en neemt afscheid. Hij krijgt van Ali een doos sigaretten. Op de terugweg komt Laarmans door de Lange Ridderstraat. Nummer 71 is een krot en Laarmans is er zeker van dat Maria van Dam hier woont. Nog even twijfelt hij of hij hier zal aankloppen om in Ali’s naam Maria voor zich op te eisen. Maar hij loopt door naar huis en verzucht dat hij niet over Maria en Fathma zal wanhopen, “want de wil des Heren is immers ondoorgrondelijk”.

Boekverslag **Het dwaallicht (Willem Elsschot)**

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

Profiel van de hoofdpersoon Frans Laarmans

Frans Laarmans is de hoofdpersoon van het boek. Je komt niet veel over zijn uiterlijk te weten, behalve dat hij blank is. Hij woont in Antwerpen en heeft een vrouw en zes kinderen, met wie hij zich niet verbonden voelt. Als hij thuis is, zegt hij niets en staart hij alleen voor zich uit. Hij heeft geen gesprekken met zijn eigen gezin.

Laarmans werkt ergens in de stad en loopt altijd dezelfde route. Meestal gaat hij na zijn werk naar zijn stamkroeg, maar deze avond (de avond die in *Het Dwaallicht* beschreven wordt) besluit hij naar huis te gaan. Hij koopt eerst nog een krantje bij hetzelfde winkeltje, dat hij al dertig jaar bezoekt. In het verhaal lijkt. Hij begrijpt dat andere mensen hem "saai" vinden, ik ben een man die vaak voor zich uit zit te staren, nooit een grap vertelt noch iemand op de schouder slaat om hem moed te geven in zijn kwade dagen en die nooit vraagt hoe gaat het of ben je gelukkig. Laarmans erg behulpzaam, maar in feite wordt hij gedreven door eigenbelang: hij wil die Maria ook wel eens ontmoeten. Met andere woorden, de wil om de Afghanen te helpen, komt voort uit nieuwsgierigheid

naar Maria en niet uit behulpzaamheid. Laarmans heeft geen hoge verwachting van de drie "zwartjes" Maria is voor Laarmans alleen maar een mooie vrouw, maar voor de drie Afghanen lijkt zij meer te vertegenwoordigen, een soort ideaal. Laarmans bestaat uit twee kanten: aan de ene kant de is er de romanticus, de rebel, diegene die doet wat zij hart hem ingeeft, en aan de andere kant is er de nederige bediende en huisvader, iemand die beseft dat zich tegen de maatschappelijke en familiale wetten verzetten zinloos is. In *Het dwaallicht* komen deze twee trekken steeds met elkaar in botsing als hij de Afghanen naar Maria wil brengen. Dit blijkt uit het feit dat Laarmans heel onzeker, behoedzaam en twijfelachtig is; een voortdurende strijd tussen zijn twee kanten. Voor Laarmans is de zoektocht naar Maria een verkenning van zijn eigen ik. Laarmans verschuilt zich eerst achter zijn burgerlijke kant, maar vanaf de opmerking dat de krantenjuffrouw hem al dertig jaar voor een ander houdt, verandert hij. Hij begeleid in weze niet de Afghanen, maar zij begeleiden hem in zijn verkenning van zijn eigen ik.

Boekverslag **Het dwaallicht (Willem Elsschot)**

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

Een brief van Ali Khan naar Frans Laarmans

Hallo Frans Laarmans,

Het is nu al een week geleden dat we samen de zoektocht naar Maria door Antwerpen hebben gemaakt. Ik wil je nogmaals bedanken voor het helpen zoeken naar Maria. Weet je nog, ons gesprek in het Carlton Hotel over liefde, politiek, maar vooral over godsdienst. Deze brief heb ik geschreven, omdat ik nog wat willen zeggen en vragen over jouw godsdienst. Toen ik de tekening zag met een man aan een kruis met onder andere uitpuilende ribben, had ik erg medelijden met die man. En toen u zei "dit is onze God, onze Allah", was ik in het begin erg geschokt, maar toch ook wel erg nieuwsgierig. Ik vroeg toen waarom hij dat had laten doen. Sprakeloos was ik toen u zei "dat heeft hij zelf zo gewild". Ik was blij dat u het nog even wat verduidelijkte door uit te leggen dat het niet direct God zelf is, maar diens zoon en dat er dan ook een vrouw bij hoort. Ik stel het "geheel" nu voor als een soort gezinnetje, maar ik vind dat uw voorstelling van uw Godsbegrip onvolledig was. Voor mij zijn er nog een aantal aspecten die niet duidelijk zijn. Ik wil u dan ook vragen om in een brief uw Godsbegrip verder op te helderen, want na ons gesprek vorige week ben ik toch wel verder nieuwsgierig geworden naar uw God. Waarom vroeg u trouwens plotseling of wij al iets gehoord hadden van het communisme? Op deze vraag had ik geantwoord en ik heb onder andere verteld dat allen gelijk zijn, niet alleen later in de schoot van Allah, maar reeds hier op aarde. U vroeg toen aan ons: "Denkt u dat Mohammed er iets op tegen had? Of wilde hij dat het gelijk zijn pas beginnen zou na de dood?" Zoals u waarschijnlijk al gemerkt had, kon ik niet direct antwoord geven op deze vragen, daarom vroeg ik toen ook: "Had uw man aan het kruis er iets op tegen?" U gaf toen als antwoord: "Zo ver ik weet heeft hij nooit iets in die aard gezegd. Integendeel, hij wilde de groten kleiner en de kleinen groter maken en vooral dat een ieder de rotte plekken van zijn ziel afzocht, mar toch sprak hij vooral over het leven hiernamaals, dus in de schoot van zijn vader. Dáár pas zou men loon naar werken krijgen." Ik vond dat een erg duidelijk antwoord. Ik wil mijn excuses aanbieden voor het feit dat ik niet gelijk geantwoord had, maar later pas. Verder vond ik het een goed gesprek. Ik hoop dat u een brief terug schrijft en antwoord geeft op mijn vragen.

Met vriendelijke groet,

Ali Khan